

ВІДГУК

офіційного опонента

доктора юридичних наук, старшого наукового співробітника

**Назимка Єгора Сергійовича на дисертацію Коломійця Вадима Юрійовича
«Кримінальна відповідальність за заподіяння тілесних ушкоджень», подану на
здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук зі спеціальності 12.00.08
– кримінальне право та криминологія; кримінально-виконавче право**

Актуальність теми дисертаційного дослідження. Згідно зі статтями 3, 27 Конституції України людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Кожна людина має невід'ємне право на життя. Одним з головних завдань кримінального права України є охорона особи, її життя і здоров'я. У цьому відношенні зараз ми маємо визначену систему законодавчих та правозастосвних проблем (як суто кримінально-правових, так і пов'язаних з кримінально-правовою практикою).

За цих обставин, цілком логічно, що Вадим Юрійович разом зі своїм науковим керівником звернулись до проблем **кримінальної відповідальності за заподіяння тілесних ушкоджень**. Більш того, саме у стінах Дніпропетровського університету розроблено концепцію людиноцентриського виміру кримінального права. Зазначений напрям наукових досліджень завжди залишається актуальним.

Зрозуміло, що на цьому тлі вигідно виглядає дисертація Коломійця В.Ю., присвячена вдосконаленню теоретичних положень кримінального права в частині відповідальності за заподіяння тілесних ушкоджень, напрацюванню напрямів удосконалення ст.ст. 121–125, 128 КК України та відповідної правозастосовної практики.

Необхідність у здійсненні подібного наукового дослідження обумовлена перш за все значною поширеністю посягань на тілесну недоторканність людини в Україні, недостатньою теоретичною розробленістю проблеми кримінальної відповідальності за заподіяння тілесних ушкоджень, а також недосконалістю ст.ст. 121–125, 128 КК України, їх неефективним застосуванням судами та правоохоронними органами.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх достовірність забезпечується кількома чинниками – широтою і різноманітністю опрацьованої джерельної бази, критичним аналізом матеріалів правозастосовної практики, веденням коректної полеміки, вдалою і продуманою логікою викладення матеріалу, яка дозволила авторові повністю виконати поставлені перед собою завдання (с. 18-19).

Так, за результатом проведення дослідження автором розроблено пропозиції щодо вдосконалення законодавства із кримінально-правової охорони тілесної недоторканності людини та відповідної правозастосовної практики. Ці пропозиції

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ
Вх. № <u>0452</u>
20 <u>12</u> р.
Основний док. <u>6</u>
Додаток <u>12</u>

засновані на поетапному виконанні завдань дослідження: встановленні соціальної обумовленості кримінальної відповідальності за заподіяння тілесних ушкоджень; визначити об'єкт складів злочинів, пов'язаних із заподіянням тілесних ушкоджень; дослідженні складу злочину; встановленні особливостей кваліфікації; дослідженні зарубіжного досвіду кримінально-правового забезпечення охорони тілесної недоторканності людини.

Сформульовані автором у науковій роботі основні положення, висновки та рекомендації, в тому числі й ті, що віднесені нею до наукової новизни, мають відповідний рівень обґрунтованості. Це стало можливим завдяки використанню широкого кола наукової вітчизняної та зарубіжної літератури (198 найменувань), результатів емпіричних досліджень.

Рецензована дисертація та її автореферат мають достатньо високий науковий апарат, матеріал викладений чітко, доступно і юридично грамотно. Позиції, які відстоює автор, ґрунтуються на наявних досягненнях кримінологічної та кримінально-правової доктрини України, положеннях суміжних дисциплін. Запропоновані автором наукового дослідження висновки та пропозиції, підтверджуються фактами, критичним аналізом нормативних приписів законодавства, і висловленими в юридичній літературі позиціями вчених юристів з даного питання.

Позитивно оцінюючи актуальність дослідження В.Ю. Коломійця, необхідно також відзначити, що тема дисертації відповідає Переліку пріоритетних тематичних напрямів наукових досліджень і науково-технічних розробок на період до 2020 року, затверджених Постановою Кабінету Міністрів України № 942 від 07.09.2011 р.; Переліку пріоритетних напрямів наукового забезпечення діяльності органів внутрішніх справ України на період 2015–2019 рр., затвердженого наказом МВС України від 16.03.2015 р. № 275 (п. 7.24 додатку 7, п. 9.8 додатку 9).

Як вбачається з тексту дисертації Вадим Юрійович Коломієць є сумлінним науковцем, який вмів логічно викладати та аналізувати теоретичний, практичний і законодавчий матеріал, формулювати виважені та узагальнені висновки, застосовувати різноманітні **методи наукового пізнання**. У дисертації використано такі методи дослідження: діалектичний метод – надав можливість простежити взаємозв'язок наслідку у вигляді тілесного ушкодження як злочину проти здоров'я людини та злочинів, вчинення яких створює загрозу заподіяння шкоди іншим об'єктам кримінально-правової охорони (у всьому дослідженні); метод історико-правового аналізу – при вивченні витоків та сучасного стану кримінально-правового забезпечення охорони тілесної недоторканності людини (підрозділ 1.1); юридично-технічний метод – надав можливість провести кримінально-правову характеристику злочинів, пов'язаних із заподіянням тілесних ушкоджень (розділ 2); метод системного аналізу використано при встановленні особливостей кваліфікації злочинів, пов'язаних із заподіянням тілесних ушкоджень та розробці критеріїв їх відмежування від суміжних злочинів і правопорушень (підрозділ 3.1); порівняльно-правовий метод сприяв узагальненню позитивного зарубіжного досвіду кримінально-правового забезпечення охорони тілесної недоторканності людини та

пошуку шляхів його використання у вітчизняному законодавстві (підрозділ 3.2); метод правового моделювання – при формулюванні пропозицій щодо вдосконалення законодавства з кримінально-правової охорони тілесної недоторканності людини та відповідної правозастосовної практики (у всій дисертації); метод статистичного інтерв'ювання – при опитуванні працівників правоохоронних органів щодо досліджуваної проблеми (розділи 2 та 3); метод узагальнення – при опрацюванні результатів аналізу емпіричної бази та точок зору учених (у всьому дослідженні).

Потужною виглядає емпірична база дослідження, яку становлять статистичні дані ДСА України за період 2013–2017 рр. щодо кількості засуджених осіб за вчинення злочину, передбаченого ст.ст. 121–125, 128 КК України; статистичні дані Генеральної прокуратури України щодо кількості облікованих таких злочинів та осіб, яким за їх вчинення повідомлено про підозру; результати вивчення електронних копій обвинувальних вироків з Єдиного державного реєстру судових рішень (543 всього) та результати анкетування 765 працівників Національної поліції.

Взагалі використання емпіричних матеріалів заслуговує схвальної оцінки. По-перше, текст дисертації містить значну кількість посилань на конкретні процесуальні акти правозастосування, за допомогою яких вдало ілюструються законодавчі і теоретичні положення. По-друге, використання матеріалів правозастосовної практики набуло у дисертації вигляду узагальненого аналізу відповідних матеріалів та оперування одержаними внаслідок цього аналізу даними у підтвердження обстоюваних підходів.

Дисертація є самостійним дослідженням. За темою дисертації опубліковано 10 праць, 4 – статті у виданнях включених до переліку наукових фахових видань України, 2 – у періодичних наукових виданнях інших держав за профілем дисертації (Словацька та Киргизька Республіки), 4 – тези доповідей.

Практичне значення одержаних результатів у законотворчій, правозастосовній, науково-дослідній діяльності, навчальному процесі висвітлене у дисертації (с. 22) і сумнівів не викликає.

Визначаючи **наукову новизну** рецензованої роботи, слід вказати, що вона є одним з перших в науці кримінального права України комплексних монографічних досліджень, у якому розглянуто проблему кримінальної відповідальності за заподіяння тілесних ушкоджень в межах Розділу II Особливої частини КК України.

До положень дисертації, що мають елементи новизни належать, зокрема, такі результати дослідження:

1) доведено, що видовим об'єктом злочинів, передбачених ст.ст. 121–125, 128 КК України, виступають суспільні відносини, що забезпечують охорону здоров'я особи, а основним безпосереднім об'єктом – суспільні відносини, що забезпечують охорону тілесної недоторканності людини (с. 95-111);

2) на виконання Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами, автором запропоновано встановити кримінальну відповідальність на рівні кваліфікованих

складів за тяжке та середньої тяжкості тілесне ушкодження, вчинене з мотивів статевої приналежності (с. 111-134);

3) завдяки проведеному дослідженню додатковою аргументації отримало твердження про те, що ознаки конкретних складів злочинів можуть розкриватись в інших нормативно-правових актах (бланкетні кримінально-правові диспозиції), рівень яких має відповідати закону, а тому Правила судово-медичного визначення ступеня тяжкості тілесних ушкоджень потребують вдосконалення.

Положення, які висуваються на захист (с. 20-22), загалом вдало структуровані дисертантом відповідно до встановлених вимог, є новими або містять значну частку новизни.

Автореферат дисертації відображає зміст основних положень дисертації.

Однак, кожній науковій праці, а тим більше такій як дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук, в тій чи іншій мірі, притаманні також риси дискусійності, неточності положень і висновків. Окремим з них вочевидь бракує достатньої аргументованості, глибини дослідження, інші з них наділені надмірною категоричністю, що обумовлює необхідність їх додаткового пояснення з боку дисертанта. Знову ж таки, є можливість висловити дисертантові поради методичного характеру. Тому загальна позитивна оцінка дисертації не виключає деяких зауважень і побажань, які носять рекомендаційний характер і можуть бути використані авторкою у подальших наукових дослідженнях. Перейдемо безпосередньо до них.

1) предмет дослідження не конкретизований. Враховуючи те, що за текстом дисертації використовуються два словосполучення для позначення суспільно небезпечних діянь, які досліджуються у роботі, «заподіяння тілесних ушкоджень» та «злочини, пов'язані із заподіянням тілесних ушкоджень», останнє поняття потребувало визначення в роботі, можливо його визначенню, обґрунтуванню вибору кримінально-правових норм, які автор запланував дослідити у роботі, варто було приділити окремий підрозділ роботи. Лише шляхом системного тлумачення вдається зробити висновок, що у роботі будуть досліджуватись склади злочинів, передбачені у статтях 121-125 та 128 КК України. Проте чому були обрані саме ці склади злочинів, а не будь-які інші, які передбачають відповідальність за заподіяння тілесних ушкоджень, залишається незрозумілим. Певні намагання обґрунтувати свою позицію автор демонструє лише на с. 104 роботи, проте їх навряд чи можна вважати переконливими;

2) враховуючи назву роботи а також предмет дослідження очікувалось, що у дисертаційному дослідженні певна увага буде приділятися не тільки аналізу складів відповідних злочинів, але й питанням покарання та застосування інших заходів кримінально-правового впливу щодо осіб, які заподіяли тілесні ушкодження іншій особі. Проте ці сподівання не виправдалися. На наш погляд, робота тільки виграла б, якщо у ній були розглянуті питання реагування з боку держави на вчинення подібних діянь. Сподіваємось, що у монографії, яка буде публікуватись за результатами дослідження, цим питанням буде приділена увага. Тим більше, що при аналізі історико-правового розвитку кримінальної відповідальності за заподіяння

тілесних ушкоджень, питання покарання за такі злочини в історії кримінального права та частково – у розділі 3 були розглянуті;

3) сумнівним досягненням виглядає положення, що виноситься на захист, яке полягає в удосконаленні положення науки кримінального права щодо доцільності проведення постійних пошуків удосконалення кримінально-правового забезпечення життя та здоров'я людини (с. 20 дисертації). Доцільність проведення досліджень та пошуків удосконалення законодавства не потребує доведення, це невід'ємна риса науки кримінального права, результат розвитку суспільних відносин;

4) історичний аналіз розвитку кримінальної відповідальності за заподіяння тілесних ушкоджень характеризується певною фрагментарністю. Так, на думку автора наступною після Руської Правди юридичною пам'яткою, яка поширювала свою дію на частину земель нашої держави, був Статут Великого князівства Литовського 1529 року (с. 28 дисертації). Але дослідники зазначають, що між цими двома актами діяв ще один - Судебник 1468 року, або як його ще називають Статут Казимира (див.: Ковальова С. Г. Судебник великого князя Казимира Ягайловича 1468 року : Монографія Миколаїв : Видавництво ЧДУ, 2009. 112 с.). Так само аналіз законодавства, яке діяло на території українських земель, які опинились під юрисдикцією держави, що пізніше перетворилась в Російську імперію, починається з «Зводу законів кримінальних» 1832 року (с. 40 дисертації). Проте частина українських земель знаходились під контролем Московії набагато раніше Переяславської угоди, про яку згадує автор. Тим самим поза увагою автора залишилися численні юридичні пам'ятки, які діяли на частині українських земель до 1832 року. Не досліджується у тексті роботи і юридична пам'ятка періоду Гетьманської України «Права, по котрым судится малороссийский народ» 1743 року, яку в літературі називають визначною пам'яткою кодифікації законів Східної Європи і, звичайно, першорядним джерелом для вивчення історії українського права взагалі й кримінального зокрема (див.: Терлюк І. Я. Огляд історії кримінального права України. Навчальний посібник Львів : Ліга-Прес, 2007. С. 23.). Існують й інші прогалини у дослідженні історичного розвитку кримінальної відповідальності за заподіяння тілесних ушкоджень. Такий підхід потребує пояснень під час захисту.

5) спірною є позиція автора у питанні дослідження об'єкта злочинів, пов'язаних із заподіянням тілесних ушкоджень. Так, на с. 98 він погоджується з дослідниками, які виділяють вузьке та широке значення об'єкта злочину: у вузькому значенні його слід розглядати як суспільні відносини, що охороняються законом про кримінальну відповідальність і на які посягає злочин; у широкому – як елемент складу злочину та потерпілого від нього. А далі він зазначає, що з огляду на обмежений обсяг дослідження та його предмет доцільно обмежитись дослідженням об'єкта злочину у вузькому значенні. Тобто, замість того, щоб аналізувати цей елемент складу злочину в цілому, він аналізує лише його частину. Обґрунтовувати такий підхід обмеженим обсягом роботи, враховуючи той факт, що перед цим 8 сторінок тексту було присвячено огляду існуючих у літературі підходів до розуміння об'єкта злочину, не варто. Тим більше, що така ознака об'єкта злочину, як потерпілий, дозволяє відрізнити злочини, передбачені у статтях 121-125 та 128 КК України від деяких суміжних складів злочинів (наприклад, частини 2 статті 345,

частини 2 статті 345-1 КК України тощо), про що сам автор згадує на с. 166 дисертаційного дослідження. Певну специфіку мають і потерпілі від злочинів, передбачених у статтях 123 та 124 КК України;

б) у роботі наявні і певні технічні помилки. Так, зміст пропозицій щодо змін у кримінальному законодавстві на сторінках 156 та 201-202 дисертаційного дослідження не співпадає, незрозуміло чим обумовлена різниця у кваліфікуючих ознаках статей 121 та 122 КК України (у запропонованій автором редакції), пропозиції щодо змін у статтю 125 КК України, викладені на с. 123 роботи не знайшли свого відображення у загальних висновках до дисертаційного дослідження.

Однак, перелічені дискусійні позиції складають підґрунтя для подальших досліджень та продовження роботи по удосконаленню наукової думки, підтверджують творчий характер праці, яка добре підготовлена і належним чином оформлена. Зауваження і побажання стосуються дискусійних питань, не впливають на високий науковий рівень дисертації, не піддають сумніву основні наукові результати, отримані здобувачкою. Слід констатувати, що дисертант довів свою здатність самостійно здійснювати дослідження в галузі кримінального права.

Все вищезазначене дає підставу для наступного узагальненого висновку: дисертаційне дослідження Коломійця Вадима Юрійовича на тему «Кримінальна відповідальність за заподіяння тілесних ушкоджень», відповідає науковій спеціальності 12.00.08 – кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право. Воно є завершеною кваліфікаційною працею, в якій отримано нові науково обґрунтовані результати, що у сукупності розв'язують конкретне наукове завдання, яке має істотне значення для кримінології, – а саме вдосконалено теоретичні положення кримінального права в частині відповідальності за заподіяння тілесних ушкоджень, напрацьовано напрями удосконалення ст.ст. 121–125, 128 КК України та відповідної правозастосовної практики.

За своєю актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованістю, рівнем наукової та практичної значущості отриманих результатів, а також за кількістю та обсягом публікацій дана робота відповідає всім вимогам пунктів 9, 11 і 12 Порядку присудження наукових ступенів, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 № 567, а автор дисертації – Коломієць Вадим Юрійович – на основі публічного захисту заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.08 – кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право.

Офіційний опонент:

Перший проректор

**Донецького юридичного інституту МВС України,
доктор юридичних наук,
старший науковий співробітник**

Є.С. Назимко

Підпис д.ю.н., с.н.с. Назимка Є.С. засвідчую:

**начальник відділу режимно-секретного
та документального забезпечення**

В.В. Котова